

SZEMLE

Könyv és Könyvtár. A debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Könyvtárának évkönyve. 9. kötet. Debrecen, 1973. 284. p.

Az évkönyvsorozat eddigi köteteit tulajdonképpen mindig sokféle orgánumnak, így a Könyvtári Figyelőnek, a Magyar Könyvszemlének és – váltokozva – még további két-három szakterület folyóiratának kellett (vagy kellett volna) ismertetnie ahhoz, hogy a bennük közzétett valamennyi dolgozat értő és érdemi tudomásulvételhez – méltatáshoz vagy bírálathoz – jusson. A mostani, hagyományosan elegáns formában és hagyományosan gondos szerkesztésben megjelent 9. kötet tartalma ezzel szemben csak filozófiai és művelődés (irodalom) történeti profilu folyóiratok, mondjuk a Magyar Filozófiai Szemle és a Magyar Könyvszemle után "kiált" a maga számára elbírálást parancsolóan.

Ezzel engem, mint – legfeljebb – a nekem megbízást adó Könyvtári Figyelő szerinti szakembert és szakírókat olyan "szakmai sérelem" ért, amelynek következtében e kötet ismertetésekor jórészt le kell mondanom az "ítészi" örömről, illetve csak a figyelemfelkeltésre korlátozódnom. Kívánom mégis, hogy az idézett folyóirat-társak részesítsék nagy figyelemben a kötetet, s ezáltal a mi lapunk olvasói is avatott szakkritikákban tájékozódhassanak szépen szedett oldalain "konzervált" teljesítmények – remélem: jelentős – értéke felől.

Az évkönyv-kötet első tanulmányát – A "Huszdik Század" szociológiai pozitivizmusa (Fejezet a folyóirat történetéből) címen – Csüry István írta. Bár a szerző – ahogy szerényen mondja – csak támpontokat keres az őt érdeklő "elméleti lényegű kérdések megközelítéséhez", ám a megközelítésre kitűzött kérdések sokasága ("A marxista szociológia lehetősége és mibenléte, tudománytörténeti és tudományrendszertani helye foglalkoztat, viszonya a marxi elmélet alapjaihoz és klasszikus tudománykomplexumához, a polgári szociológiához és annak osztálydetermináltságához, valamint a szocializmus építésének gyakorlatához") már önmagában is lenyűgöz, és korántsem szokványos és könnyű utazást ígér témakörében, azaz a számkra annyira tanulságos, annyiszor vitatott "magyar századforduló" végső szakaszának polgári eszmeáramlataiban.

A meredek szellemi kaptatók leküzdésével tüzdelt utazás minden esetleges illuziót szertefoszlato, kemény és határozott ítélettel végződik, ti. azzal, hogy "a Huszdik Század marxizáló pozitivistáinak ideális mártír póza éppen ott lepleződik le mint póz, elméleti, politikai ellenzékisége mint polgári osztályhűség, ahol a forradalmi osztály, a munkásság forradalmasan lép fel s hozzálát filozófiájának valóraváltásához." Mindemellett a Társadalomtudományi Társaság és a Huszdik Század létezésének, katalizáló szerepének fontosságát

Csüry is elismeri. S mi több: bámulatos – professzori – mennyiségű adat- és ismeretanyagot szuverén módon mozgatva, logikusan rendszerezve és dialektikusan elemezve-értékelve, az évek egymásutánjában rendkívül pontosan ki is mutatja. Talán nem tévedek, ha megkockázatom: ez a tanulmány a későbbiekben a témakör kutatói között sokszor idézett-vitatott alapfeldolgozásnak, meghaladni csábító teljesítménynek számít majd.

A Magyar Könyvszemle-profilu, egyszersmind "régiónörténeti" és "a reformációval kapcsolatos művelődéstörténeti" dolgozatok sorát az évkönyvben Esze Tamás Sztárai Gyulán c. tanulmánya nyitja meg. Ennek célja, hogy – a szerző szavaival élve – megtisztítsa "a magyar reformáció nagy fundátorát és remek bajvivóját" az "álhagyományoktól és vélekedésektől". A célbajutás sajátos, rokonszenves és általam korszerűnek is érzett módszerét hadd mutassam be ismét a szerző megfogalmazásában, minthogy nála találóbban nem tudnék jellemezni: "Módszerét tekintve a dolgozat – a forrásanyag mivoltához képest – részben kismives munka, részben a logika és az intuíció vakmérőnek tűnő vállalkozása annak érdekében, hogy értékesítsen kallódó adatokat, tévelygő adatokat helyükre igazítson, értékes dokumentumokat kiszabadítson az opinio praeconcepta rabságából." A tanulmány függelékeként Gyöngyössy Benjámin Sztárai-témájú, eddig publikálatlan vitairatával, valamint ez ügyben a Tudományos Gyűjteményhez írt leveleivel ismerkedhetünk meg.

Gombáné Lábos Olga Kecskeméti Alexis János világ- és történelemszemlélete, politikai felfogása címen közzétett dolgozata egy nagyobb tanulmány része. "Hősének", a XVII. század eleji protestáns bibliamagyarázónak munkásságában számos haladó gondolkodásra és haladó politikai felfogásra valló elemet mutat ki. Ezzel azon kutatókhoz társul, akik hasonló munkákkal tudják bizonyítani, hogy szellemi örökségünkben még mennyi "intenzívebb műveléssel" felhozni érdemes érték rejlik.

A svájci felvilágosodás és debreceni kapcsolatai címen jelenteti meg tanulmányát Lengyel Imre. Mindenekelőtt részletezve ismerteti és értékeli a svájci – protestáns – felvilágosodást, annak jelentősebb központjait és képviselőit, majd Maróthi György, Szilágyi Sámuel, Hatvani István és "a többi debreceni diák" svájci tartózkodásának és kapcsolatainak nyomait, illetve azokat a hatásokat deríti fel és mutatja ki, amelyek Debrecenre e kapcsolatok folyamánként – gyümölcsözően, előrelendítően és az Európához való kapcsolódás folyamatosságát biztosítón – érték.

Végül A. Molnár Ferenc közli Reguly Antal Kalevala-fordítás töredékét egy Pápay másolta, az MTA Könyvtára tulajdonában lévő kéziratból. A közzétevő ennek kapcsán alkalmat talál a Régi Kalevalára alapuló töredék keletkezésével-sorsával foglalkozó kutatásainak megismertetésére.

FUTALA Tibor

NÉMETH Zsófia: A Természettudományi Kar hallgatói az Egyetemi Könyvtárban. (Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatae. Acta Bibliothecaria. Tom. VII. Fasc. 4.) Szeged, 1973. 41. p. 13 t., 1. mell.

A szegedi József Attila Tudományegyetem könyvtári Actáinak eddig megjelent füzetei határozott szerkesztői elképzeléseket tükröznek. A tudománypolitikai irányelvekkel szoros összefüggésben lévő könyvtárpolitikai feladatok felismerése vezette a kiadvány szerkesztőjét, HAVASI Zoltánt abban a törekvésben, hogy — nem hanyagolva el a történeti visszapillantást s a könyvtár bibliográfiai feladatait sem — elsősorban a könyvtár olvasószolgálati problémáit elemezve siessen az egyetemi oktatás segítségére, ennek szolgálatában javítsa és korszerűsítse magát a könyvtári munkát. Ezzel a helyes felismeréssel magyarázható, hogy az Acta számos füzete foglalkozik az olvasó- és olvasáselemzés időszerű kérdéseivel, a szakirodalmi oktatás soronlévő feladataival, a hallgatók kulturális igényeinek egyre magasabb szintű kielégítésének lehetőségével.

A feladatok elemzésének alfája és omegája: megismerni a jelenlegi problémákat, hogy azokból helyes következtetéseket levonva megtalálhassák az optimális megoldási formákat. Ebben a törekvésben jut kiemelkedő szerep minden statisztikai felmérésnek és az ezen alapuló olvasóelemzésnek.

A könyvtári statisztikák készítését — valljuk be — a munkatársak sok könyvtárunkban nyűgnek érzik, s valóban azzá válik, ha formálisan végzik, ha csupán meghatározott (a szükségesnél gyakorta lényegesen több) adat gépies feljegyzésében mérül ki s a statisztikai felmérést (vagy kimutatást) végző munkatárs nem látja azt a célt, amelynek érdekében a napi (vagy esetenkénti, reprezentatív) "strigulázást" teljesítenie kell. A rosszmájú megfogalmazás, amely szerint "a statisztika légbőlkapott adatok hajszálpontos feldolgozása", az értelmes célkitűzés hiányában valóban kisértetiesen beigazolódik. Magyarul: minden olyan statisztikai kimutatás értelmetlen, amely "önmagáért" van, amelyet nem értékelnek, amely haszontalanul süllyed az évi jelentések elolvasatlanul halmozódó adattengerébe.

NÉMETH Zsófia számos táblázatban feldolgozott, több szempont szerint is értékelt, sok hasznos és használható következtetést eredményező, továbbgondolásra készítő (és továbbgondolásra érdemes) elemző statisztikai összeállítás, amely az Acta Bibliothecaria legutóbbi füzeteként jelent meg, az eredményes és értelmes statisztikai elemzések közé tartozik. Abból kiindulva, hogy a művelődésügyi miniszter 1966. évi utasítása nyomán egyre több egyetemünkön és főiskolánkon vezetik be a szervezett szakirodalmi ismeretek oktatását, s hogy a sokszor (és más szemponból) idézett "tananyagrobbanás" a természettudományos tárgyak oktatásánál különösképpen súlyosan jelentkezik, megkísérelte a hallgatók könyvtárhasználati szokásainak alapos elemzésével felmérni a korszerű könyvtári szolgáltatások előtt álló feladatokat. S ha nem tudott is dolgozatával megnyugtató változtatásokat elérni, fontos jelzéseket fogalmazott meg, amelyekre — s nemcsak a szegedi József Attila Tudományegyetemen! — fel kell figyelni.

Annál is értékesebb NÉMETH Zsófia elemző írása, mert nem a hallgatók "vallomásaira" (tehát nem a szubjektív elemeket gyakorta túlhangsúlyo-

zó, a valós helyzetet megszépítő, azaz hamis eredményeket hozó kérdőívek adataira) támaszkodott, hanem részben a könyvtár forgalmi statisztikáira, részben pedig a hallgatói kölcsönzési és olvasótermi forgalom könyvtári bizonylatinak tanúságára; s tette ezt úgy, hogy nem reprezentatív felmérésre, hanem a könyvtár negyedéves forgalmi anyagának jellemzőire hivatkozva állította össze statisztikai táblázatait, vonta le következtetéseit. Így valóban a tükörképet adott a szegedi természettudományos hallgatók könyvtárhasználati gyakorlatáról, s ha ez a kép sok esetben elszomorító is, alapvetően elgondolkoztató, mert nagy általánosságban országos problémakörként is kezelhető. A helyzet nem megnyugtató, de javítására – ha egy-egy könyvtár (így a szegedi Egyetemi Könyvtár is) sokat tehet érdekében – országos rendezésre lenne szükség.

Vonatkozik ez elsősorban arra a tényre, hogy a hallgatók zöme még mindig nem ismeri fel a könyvtár óriási szerepét saját tanulmányi lehetőségeinek és eredményeinek növelése szempontjából, nem él azzal a hatalmas anyagi-szellemi bázissal, amit a tudatos gyarapítási koncepció révén egy-egy nagykönyvtár az ő számára jelenthet, nem tudott kinőni a "középiskolás életforma" tanulási beidegződéseiből, nem tudja igazában használni a könyvtárat. Csak a szervezett szakirodalmi oktatás minél szélesebb körű és hatékony kiépítésétől várható, hogy ezen a téren minőségi változás következzen be.

Ami a "másik oldal", a könyvtár, szerepét illeti, NÉMETH Zsófia helyesen emeli ki – hivatkozva külföldi megállapításra –, hogy rendkívül fontos szempont a könyvtári környezet megfelelő kialakítása az, hogy a hallgatók, az olvasók "kényelmes és barátságos könyvtári környezetben" olvashassanak. A gyarapítási, beszerzési keretek ui. a legtöbb esetben determináltak, ezeken a könyvtárak nem, vagy alig képesek változtatni. (Gondoljunk csak a külföldi kiadványok növekvő ára és a beszerzésükre fordítható devizakeret állandósága közötti ellentmondásra). A kétségbeesetten szűkös raktári helyzeten, az olvasótermi férőhelyek számának elégtelenségén sem lehet tollvonással segíteni, bármennyire sürgetik is ezt a "tollvonást" a megjelenő elemzések, mint NÉMETH Zsófiáé is. Viszont igenis sokat tehet a könyvtár annak érdekében, hogy a hallgatókat kölcsönző és olvasóhelyiségeihez vonzza azáltal, hogy – az adott keretek között – apróbb változtatásokkal siet a hallgatói igények elébe: a kényelmetlen, régi ülőalkalmatosságokat kényelmesebb székekkel cseréli fel, a korszerűtlen világítótesteket modernekekkel váltja fel, gondoskodik arról, hogy a hallgatók ne csak olvassanak az olvasótermekben, hanem annak közelében – esetleg előtérben – ki is cserélhessék gondolataikat stb. Ez utóbbit azért is hangsúlyoznánk, mert – s erre nem felejtett el kitűnő elemzésében a szerző – éppen a természettudományos (s tegyük hozzá: a műszaki) tárgyakat hallgató és tanuló diákoknak van meg leginkább az igényük arra, hogy egy-egy nehezen érthető anyagrészt, meggondolkoztató feladatot, szövevényes ábra kapcsán nemcsak a "könyvtári csendben" keressék a megoldást, hanem a tanuló-társakkal folytatott vitákban, megbeszélésekben is. Talán itt van NÉMETH Zsófia következtetéseinek egyetlen gyengéje: a Természettudományi Kar hallgatóinak könyvtárhasználati szokásait elemzi, de nem tud szabadulni a bölcsész-hallgatók olvasási-tanulási szokásaitól, azok egyenruháját próbálja ráhuzni a merőben más igényű hallgatókra, s a megoldások sorában is ebből a szempontból közelít a kérdéshez. Talán ez a "filozopter-szemlélet" a magyarázata annak, hogy a mélyreható statisztikai elemzés tulságosan elmerül az évfolyamok, látogatók, beiratkozók, kölcsönzött művek számainak mélységeiben, de

minőségi elemzést meg sem kísérel, egyedül arra tér ki, hogy a "természettudományi kari hallgatók meglehetősen alacsony szépirodalmi érdeklődést" tanúsítanak. Ez a negatívum valóban elszomorító az egyetemes szellemi művelődés szempontjából, de a könyvtárost az is érdekelné, hogy a ténylegesen kölcsönzött, ill. olvasott művek fajtánként hogyan oszlanak meg. Talán az az adat tul summázó, hogy "zömmel tankönyveket és jegyzeteket" olvasnak! Hasznosnak mutatkoznék pl. a folyóiratok iránti érdeklődés felmérése, különösen akkor, ha figyelembe vesszük azokat az erőfeszítéseket, amelyeket a különböző egyetemek könyvtárai tesznek a drága és egyre dráguló devizás folyóiratok beszerzésének ésszerű koordinálásáért.

Nem foglalkoztunk a tanulmány számszerű eredményeivel: erről sokkal többet mond maga az összeállítás, amely példás rendjével, aprólékos gondosságával és koncepciójának következetes végigvitelével eredménynek és példának egyaránt kitünő. Köszönet illeti érte az összeállítót! Mi csak megkíséreltünk a dolgozat kapcsán néhány gondolati szálát tovább fejteni, biztosan tudva azt, hogy az elmondottakon kívül további következtetésekre is alkalmat szolgáltat NÉMETH Zsófia elemzése. Ez legnagyobb érdeme!

VÉGH Ferenc

FONYÓ Istvánné – SIMON Zoltán: A zenei szolgáltatás megszervezése a közművelődési könyvtárakban. Debrecen, 1973. 45.p.

Tíz esztendeje, hogy újabb különgyűjteménnyel és szolgáltatással gazdagodott néhány nagyobb közművelődési könyvtárunk (Békéscsaba, Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, Állami Gorkij Könyvtár), fél évtizede – a Művelődésügyi Minisztérium Könyvtárügyi Osztály támogatásával – megötszörözödött a könyvtárak zenei részlegeinek száma. A megyei, városi, járási könyvtárak mellett tucatnyi községi intézmény is életre hívta a maga szerény zenei részlegét. Az utóbbi években mintha megcsappant volna, nyilván anyagi és személyzeti gondok örvén, a dicséretes buzgalom. A zenei részlegek száma, gyűjteményének gyarapodása, szolgáltatásának színvonala – az országos átlagot tekintve – stagnál. Tisztelet a kivételnek. Ilyen tiszteletreméltó kivétel Hajdu-Bihar megye. 1971 tavaszán Debrecenben felavatták az ország egyik legnagyobb, egyben a megye legelső tanácsai fenntartású zenei könyvtárát. Azóta, mint ez a szóbanforgó módszertani levél bevezetőjében kiderül, Bihar-keresztes, Egyek, Hajdudorog létesített, és a közeli jövőben Balmazújváros, Hajduszoboszló alakít könyvtárában zenei részleget. Elsősorban ezek és a távolabbi "jövőben létesítendő munkájának egységesítése, valamint a tervezés megkönnyítése érdekében" született a jelen módszertani levél. A szerzőpáros – Fonyó Józsefné, a debreceni zenei könyvtár vezetője és Simon Zoltán, a megyei könyvtár módszertani csoportjának vezetője – a fenti céllal rögzítette

a legszükségesebb ismereteket és módszereket. Noha az utóbbi három esztendőben, a Könyvtártudományi és Módszertani Központ gondozásában, három kiadvány is napvilágot látott ebben a témakörben (Gráfné Forrai Magdolna: Gyakorlati tanácsok a közművelődési fonotékák számára; Grexa Gyula: A közművelődési könyvtárak fonotékáinak feladata a zenei ismeretterjesztésben; Pethes Iván: A fonotéka, mely utóbbira egyébként az összeállítás is utal), hasznosak, hézagpótlónak ítéljük a most megjelent könyvecskét. Annál inkább, mert tömör, világos nyelvezettel, az imént említett művek témakörét kitérítve, áttekinthető szerkezetben foglalkozik a valóban legfontosabb tudnivalókkal.

A zenei szolgáltatás megszervezése című fejezet elején megfogalmazza a részleg alapvető feladatát, azt t. i., hogy "a könyvtár hagyományos eszközein és módszerein túl lemezek vásárlásával és helybeni használatával aktívan segítse a zenei ismeretterjesztést, az idegen nyelvek tanulását, az irodalom auditív befogadását." Az auditív anyag csoportos és egyéni hallgatásához nyújtson tájékoztatást és tájékozási lehetőséget. Alkalmoszerűen állítson össze verses, zenés műsorokat, biztosítsa anyagának "átjátszhatóságát", működjék együtt a zenei intézményekkel, iskolákkal, művelődési házakkal.

A tárgyi feltételekről szólva modellálja egy 10-12 férőhelyes zenei részleg felszerelési és berendezési szükségleteit – kb. 45 ezer forintra taksálva a teljes költséget. Hangsúlyozza, hogy az évi költségvetésben minimálisan 5-6 ezer forintot kell biztosítani a szerzeményezéshez, ami bizony a gyűjtőkör "sokszólamosságát" és feltételezett igényességét, továbbá a kinálatot tekintve roppant szerény összegnek tűnik. A személyzet kérdését érintve részlegalkozásu vagy tiszteletdíjas (lehetőleg zenei képzettségű) szakember beállítását tartja optimálisnak. A technikai és adminisztrációs munka azonban valamelyik könyvtáros feladatkörébe tartozna. Nyilvánvalóan anyagi eredetű megfontolásból született ez a kompromisszum, csakugy, mint a részleg kezelését – esetleg – teljes egészében a könyvtárosra testálójavaslat. A gyűjtőkörről vonatkozó passzus tökéletesen helytálló. A világnyelvek alap- és középfoku oktató lemezei, a zenei, népzenei (kivéve a könnyű műfajt) felvételek, irodalmi lemezek mellett ügyelni kell a zenei tárgyú könyvek, bibliográfiák, folyóiratok beszerzésére, ezek és a hangzó anyagok racionális telepítésére. A zenei részleg belső munkáját érintő fejezet az állománygyarapítás és az állománybavétel gondjain könnyít praktikus tanácsaival (a beszerzés forrásai, jelzetalkotás, szerelés). A leltározásra vonatkozó korrekt fejezetrész után, példákon demonstrálva, bővebben foglalkozik a feldolgozás (csak címleírásra szűkített) problematikájával. Ugy gondolom, a zenei részlegek korlátozott lehetőségeinek és nagyságának ismeretében nem lehet vitakozni az erősen leegyszerűsített szabvány-ajánlásokkal. Rövid ismertetőt kapunk a katalógusépítésről; a raktári, a gyártási szám, a szerzői és a címkatalógusról.

"A zenei részleg működése" fejezet kiterjed a használók körére, a szolgáltatások fajtáira és a statisztikai nyilvántartásra. Az állományvédelemre és állagmegővésre vonatkozó fejezet tulajdonképpen rövidítve megismétli a Pethes- és Grexa-féle kiadványban található "kezelési utasítást". Az utolsó fejezet felhívja a figyelmet a debreceni Zenei Könyvtár hálózati szolgáltatásaira és központi funkciójára. Csak ismételni tudom: ügyes, gyors, praktikus összeállítást adott közre a Hajdu-Bihar megyei Könyvtár. A kiadvány értékét növeli az Új Könyvekből merített, deziderátaként is hasznosítható zenei tárgyú könyvek és a hasonló tartalmu folyóiratok jegyzéke.

Kaposvár bibliográfia. (Összeáll. Bohony Nándor, Fiola Pál, stb.) [Közread. a] Palmiro Togliatti Megyei Könyvtár, Kaposvár, 1973. 390 p. illusztr. 24 cm.
/Somogyi bibliográfiák, 5./

Kaposvár várossá nyilvánításának századik évfordulója alkalmából került kiadásra a "Kaposvár bibliográfia", Bohony Nándor, Fiola Pál, Óvári Zsuzsa és Sipos Csaba összeállításában a Somogyi bibliográfiák sorozat 5. köteteként.

A sorozat első kötete Kellner Bernát, a Palmiro Togliatti Megyei Könyvtár igazgatója összeállításában jelent meg még 1957-ben "Somogyi hírlapok és folyóiratok bibliográfiája" címmel. A Kaposvár bibliográfia, mint ahogy Kellner Bernát írja az előszóban: "Első lépés a következő évekre tervezett teljes Somogyi bibliográfia megszerkesztéséhez". Ez a kiváló összeállítás több éves gyűjtőmunka eredménye: 4797 tételt tartalmaz, s bevezeti az olvasót, kutatót a város történetébe, megismerteti fejlődésével, s felsorolja az értékes adatokat tartalmazó dokumentumokat. A bibliográfia az irodalmat az íráskorok tartalma alapján csoportosítja. A csoportokon belül először az önállóan megjelent művek – melyeknek leldhelyét is közli –, majd a folyóiratok és az újságcikkek szerepelnek a megjelenés sorrendjében. Fontos információkat tartalmazó hírek, rövid közlemények is felvételre kerültek. A válogatás elsődleges szempontja a legfontosabb forrásmunkák, dokumentumok felvétele, a terjedelemtől függetlenül. A részletes tartalommutató összefoglalóan tárja fel a bibliográfia tagolását, tárgyszavak szerint. A 23 főcsoport mintegy 70 alcsoportot foglal magában.

Az első tárgykör: összefoglaló írások a városról, s ezen belül – az aktualitással indokolhatóan – a centenárium jegyében született, vagy azt megelőző, arról szóló írások találhatók. Ezt követően a várossal foglalkozó írások, története forrásmunkáinak felsorolása következik kronologikusan. Egyes írások annotációt is tartalmaznak, mégpedig azok, amelyek nem fejezik ki egyértelműen az adott dokumentum tárgyát. Ezután a statisztikai összeállítások, kiadványok és a bibliográfiák következnek. Így pl. megtalálható a bibliográfia alcsoportban Kávássy Sándorné: Rippl-Rónai a somogyi sajtóban. 1885-1957. (→ 317. tétel) c. összeállítása, amelynek felvétele elképzelhető lett volna a művészet, művészi élet főcsoportban is, mivel a bibliográfia tartalom szerint szóródik. Persze ez nem jelenti azt, hogy a bibliográfia alcsoport léte nem indokolt, sőt: sokkal célszerűbb volt a bibliográfia szerkesztőinek az a következetes törekvése, hogy más területek bibliográfiáit is ide sorolta.

Teljességre törekvő képet nem lehet adni az összes tárgykörrel, de nem is lenne célravezető azok részletes felsorolása, mert nem jelentene mást, mint a tartalommutató mechanikus lemásolását. Egy-két terület részletesebb megtekintése azonban elengedhetetlen. A földrajzi, geológiai, demográfiai, néprajzi áttekintés után részletes összeállítást találunk Kaposvár politikai életéről, munkásszorgalmáról, parasztmozgalmairól, pártjairól, összesen 424 tételt. A közigazgatás, idegenforgalom, közlekedés, gazdasági élet, ipar, mezőgazdaság tárgyköre után találhatjuk a közművelődés tárgykörét, amely a múzeumügy, levéltárak, művelődési otthonok területein kívül helyet ad az olvasás, könyvtárügy problémáinak is. A 185 tétel közül 109 a Palmiro Togliatti Megyei Könyvtár kiadványainak jegyzékét, illetve a könyvtárról, a könyvtárban folyó munká-

ról stb. szóló írásokat szerepelteti. A bibliográfia, hátralevő részében a művészet, a zene, színház, film és sport területeit öleli fel, majd végül a lexikonokban, kézikönyvekben szereplő neves kaposvári személyek névsorának lexikon-szerű címszónyilvántartása – születési hely, idő, foglalkozás – zárja, teszi szerves egésszé az összeállítást.

A tájékozódás megkönnyítését és a visszakeresést segítik elő: a betűrendes és névmutató és az egyesületek, szervezetek, intézmények, vállalatok mutatója.

Ez a szép kiadvány, melyet Z. Soós Zoltán illusztrációi díszítenek, amely annyira elűt a mostanában megjelenő, rohammunkában sokszorosított bibliográfiáktól, minden bizonnyal kulcsfontosságú kézikönyve lesz a somogyi helyismereti kutatásnak.

POLGÁR Ernő

Borsodi Könyvtáros

Szerkesztőségünk a könyvtárügyi szakirodalom fontos részének tartja a könyvtári hálózatok híradóit. A Könyvtári Figyelő következő számaiban ezek közül kívánunk néhányat – a teljesség igénye nélkül – olvasóink számára bemutatni.

Közel két évtizede jelenik meg immár rendszeresen kisebb-nagyobb megszakításokkal a Borsod-megyei könyvtárosok híradója, amely színvonalát tekintve bátran nevezhető folyóiratnak is, mivel kétséggkívül egyike a legnóvsabbban szerkesztett megyei kiadványoknak.

A lap hosszú utat tett meg, amíg az első stencilezett számtól a mai esztétikus külsejű, tartalmilag is igényesebb kiadvány megjelenéséig eljutott. Születését egy, a felszabadulás tizedik évfordulója alkalmából szervezett népkönyvtárosi munkaversenynek köszönheti, ahol a versenyhíradó szerepét volt hivatott betölteni. Az első szám 1955 júniusában látott napvilágot négyszáz stencilezett példányban, majd néhány hónap múltán, a decemberi számtól kezdve már nyomdai uton készült. Megalkotói, a megyei könyvtár munkatársai már kezdetben felismerték azt a lehetőséget, amit a kiadvány a megye könyvtáros társadalmának az orientálásában nyújthat. Eleinte kéthavi megjelenést terveztek, de ezt az akkori feltételek mellett nem sikerült biztosítani. Így 1956 végéig összesen öt szám jelent meg, majd – több éves szünet után – 1960 áprilisában indult meg újra a kiadvány.

A szerkesztők az egységes megyei könyvtárpolitika kialakítása érdekében arra törekedtek, hogy a lapban a közművelődési könyvtárak problémái

mellett a megyében tevékenykedő műszaki, tudományos és iskolai könyvtárakat érintő szakmai kérdések is helyet kapjanak. Ennek a célkitűzésnek a szolgálatában hívták létre 1963 elején a Borsod megyei könyvtárak Módszertani Tanácsát, s ettől az időponttól kezdve a hirodó új borítólapal, kollektiv szerkesztő bizottság munkájának az eredményeként jelenik meg. Az egységes könyvtárpolitika kialakításának az igénye az ipari jellegű és a tudományos életben is mind jelentősebb szerepet játszó megyében már a hatvanas évek elején felmerült. Így már az 1960. augusztusi számban cikket olvashattunk Miskolc könyvtárosai a munkásosztály művelődéséért címmel. A lap többi számában is található irások a szocialista brigádok olvasottságáról, a műszaki termelési propaganda időszerű feladatairól, vagy az ipari dolgozók szakirodalmi ellátásáról, hogy csak néhányat említsünk. Ezek mellett rendszeresen jelentkeztek a tudományos szakkönyvtárak eredményeit, szolgáltatásait bemutató cikkek, például a Nehézipari Műszaki Egyetem Központi Könyvtáráról, vagy az iskolai könyvtárak életéről tudósító és a könyvtárosok, valamint pedagógusok együttműködésének időszerű feladatait elemző különféle cikkek és módszertani anyagok, óravázlatok, vetélkedők, forgatókönyvek, stb.

A hatvanas évek vége felé a kiadvány megjelenése mind rendszertelenebbé vált és 1967 és 1972 között szünetelt. Csak 1972-ben, a megyei könyvtár alapításának huszadik évfordulója tiszteletére indult meg újra. 1972-től rendszeresen, negyedévenként jelenik meg, most már ezerkétszáz példányban. Az 1972-es évfolyam első számában HUBAY László "Egy lap ujjáéled" címmel irt ünnepi visszaemlékezést.

Az a tematikai változatosság, amelyről korábban szóltunk, az elmúlt két évben megjelent irásokra is jellemző. Megnőtt az egyes könyvtárak eredményeit, vagy könyvtárosok portréját bemutató színes tudósítások száma. A lap több olyan cikket, tanulmányt, egy-egy szakterület problematikáját, vagy az egész megyei és gyakran az egész hazai könyvtárügyet is érintő irásokat közöl igényes feldolgozásban, amelyek méltán vívták ki a kiadvány szakmai rangját, elismerését.

A lap 1973. évi első számában HUBAY László megyei könyvtárigazgató tollából közöl visszaemlékezést "A megyei könyvtárhálózat husz éve" címmel, amelyből az eredmények mellett a könyvtári szolgáltatások fejlesztési terveit, a kis települések könyvtári ellátására vonatkozó elképzeléseket ismerhetjük meg. Kétségtelen, hogy a Borsod megyei közművelődési könyvtárak a legdinamikusabban fejlődő könyvtári hálózatok közé sorolhatók. A cikk olvasása után mégis úgy érezzük, elengedhetetlen néhány beszédes statisztikai adatra emlékeznünk. 1973-ban a 212 önálló könyvtárban 124 419 olvasót tartottak nyilván. Az egész megyei kölcsönzési forgalom 10%-át a megyei könyvtár bonyolította le. 1973-ban a megyei könyvtárnak 13 000 olvasója volt, az előző évi 10 000-el szemben. Az iskolai könyvtárak helyzetével két cikk is foglalkozik. Mint ezekből kiderül, egyik legfőbb célkitűzésük, hogy valamennyi általános iskolában létesüljön korszerű iskolai könyvtár olvasóteremmel. A könyvtárosok és pedagógusok összehangolt munkájának az eredménye, hogy a megyében az iskolai könyvtárügy számos nehézsége ellenére ma már az országos élvonalban van. Eddig évente átlagosan tíz új korszerű iskolai könyvtárat sikerült kialakítani. A körzeti könyvtárak időszerű problémáit és feladatait SOTKÓ Józsefné írásából ismerhetjük meg. A szakszervezeti könyvtárak gondjairól pedig "Eredmények és gondok a diósgyőri Vasas Könyvtárban" című cikk tájékoztat.

Csak néhány fontosabb írást emeltünk ki egyetlen számból annak illusztrálására, hogy a szerkesztők milyen következetesen törekedtek az egységes megyei könyvtárpolitika megvalósítására, a különböző típusú könyvtárakat érintő közérdekű témák megfelelő arányú közreadásával.

Az említett tematikai frissesség és változatosság jellemző az évfolyam többi számaira is. Elegendő csak a tartalomjegyzékek között tallózni ennek a bizonyítására. Az 1973. évfolyam második száma a Lévy József Tudományos Könyvtárnak, valamint a műszaki egyetemi könyvtár selmeci (muzeális) gyűjteményének történetéről és szolgáltatásairól közöl cikkeket. KOVÁCS László írása a szlovák nemzetiségű lakosság könyvtári ellátásával, GYŐRI Erzsébet pedig Miskolc könyvtártelepítésével foglalkozik. A lap harmadik száma dr. ZSÁMBOKI László írását közli "Negyedszázad a könyvtárügy szolgálatában" címmel. Dr. Uhlmann Aladárról, a Nehézipari Műszaki Egyetem Központi Könyvtárának tudományos főmunkatársáról, abból az alkalomból, hogy Szabó Ervin emlékéremmel tüntették ki. Negyedszázados könyvtárosi pályafutásának kezdete egybeesik a mai miskolci könyvtárügy indulásával. Első szervezője és vezetője volt a városi könyvtárnak, amely 1952-ben a miskolci Nemzeti Színházban kapott otthont. A szám érdekes vetélkedő anyagát is közli TÓTH Gyuláné tollából, amelyet az általános iskola negyedik osztályos tanulói számára állítottak össze. A negyedik számból GYŐRI Erzsébet írását ismerhetjük meg "Tapasztalatok az aktív természettudományos szaktájékoztatásról" címmel, amely a miskolci városi könyvtár új információs szolgáltatásáról számol be. SERFŐZŐ János cikke pedig a Csokonai Vitéz Mihály emlékére szervezett ongai napok gazdag programjait ismerteti. Ez a szám emellett még több kisebb könyvtár életéről közöl színes tudósítást.

Ugy véljük, e néhány – talán önkényesen kiragadott – példa is elegendő annak szemléltetésére, hogy a kiadvány milyen sokszínűen tölti be területi hivatását, a megye könyvtárosainak tájékoztatását. A folyóirat két állandó rovata: a különféle irodalmi ismertetőik szemléje és a rövid hírek, tudósítások rovata. A tartalmi igényesség és a feldolgozás színvonalának a biztosítása csakugy a szerkesztés munkáját dicséri, mint az esztétikus megjelenés, amelyet a tipográfiai áttekinthetőség és a "blikfangos" tördelés jellemez. Kár, hogy a szép számmal közölt fotók néha kissé – a szó legszorosabb értelmében – elhalványulnak LENKEY Zoltán grafikus művészi illusztrációi mellett. Ugyan csak hiányoljuk, hogy a lap 1972 óta nem minden számban közölt tartalomjegyzéket, ami pedig az indexkészítés munkáját nagyban megkönnyítené.

Reméljük, hogy a Borsodi Könyvtáros megjelenését a jövőben rendszeresen – szünet nélkül, esetleg kéthavonta – sikerül majd biztosítani és ezzel a kiadvány továbbra is maradéktalanul betöltheti azt a rangos helyet, amely a megyei híradók között eddigi eredményei alapján méltán megilleti.

BAGI János